

**LAPPAJÄRVEN KUNNAN JÄRJESTÄMÄN ESI- JA PERUSOPETUKSEN SEKÄ
LUKIOKOULUTUKSEN SUUNNITELMA LASTEN JA NUORTEN KIUUSAAMISEN JA
HÄIRINNÄN EHKÄISEMISEKSI JA SIIHEN PUUTTUMISEKSI**

SISÄLLYS

Johdanto

1. Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä käsitteinä
2. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisy
3. Väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumisen toimintamalli sekä yhteistyö tarvittavien viranomaisten ja huoltajien kanssa
4. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän seuranta ja arviointi
5. Suunnitelman päivitys, perehdytys ja tiedotus
6. Ohjaavat asiakirjat ja lähteet

Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvu- ja kehitysympäristöön, psyykkiseen ja fyysiseen koskemattomuuteen sekä suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta tai välinpitämättömältä kohtelulta. Oppiminen edellyttää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta.

Opetussuunnitelmien perusteet esi- ja perusopetukseen ja lukiokoulutukseen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet lainsäädäntöineen velvoittavat lasten kasvuympäristöjen turvallisuudesta huolehtimiseen.

Lastensuojelulaissa (2007) määritellään lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun, varhaiseen tukeen ja puuttumiseen. Lastensuojelulaki antaa lasten parissa työskenteleville velvoituksen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen silloin, kun oma toiminta ja yhteistyö perheen kanssa ei riittävästi kohenna lapsen tilannetta sekä ilmoituksen tekemiseen poliisille seksuaalisen ja vakavan pahoinpitelyn epäilyn tilanteessa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki korostaa ennaltaehkäisevää toimintaa sekä oppilaan, opiskelijan ja koko opiskeluympäristön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden merkitystä.

Perusopetuslain 29 §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

Tämä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä on tarkoitettu Lappajärven kunnan järjestämän varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen työtä ohjaavaksi dokumentiksi sekä työvälineeksi kaikille kasvattajille.

1. Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä käsitteinä

Väkivalta

Väkivalta tarkoittaa voiman ja vallankäyttöä suhteessa toiseen tehdäkseen toiselle jotain pahaa, vahingoittavaa ja satuttavaa. Väkivalta voi olla ruumiillista voimankäyttöä kuten lyömistä, tai henkistä kuten toisen loukkaamista ja satuttamista sanallisesti. Henkistä väkivaltaa on myös toisen pakottaminen tekemään jotain tai ajattelemaan jollain tietyllä tavalla.

Suomen lain mukaan väkivalta on rikos. Väkivallan tekijä voi joutua korvaamaan toiselle aiheuttamansa vahingon. Jos tekijä on täyttänyt 15 vuotta, hän voi joutua myös rikosoikeudelliseen vastuuseen. (Rikoslaki 39/1889)

Seksuaaliväkivalta on väkivallan muoto, jolla tarkoitetaan esimerkiksi koskettelua, ahdistelua, häirintää, insestiä, raiskauksia ja nöyryyttäviin tai häpeällisiin seksuaalisiin tekoihin pakottamista. Seksuaaliväkivalta loukkaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä. Seksuaalisuutta loukattaessa loukataan koko ihmisyyttä, ja siksi se on erityisen traumatisoivaa. Seksuaaliväkivalta aiheuttaa syyllisyyttä ja häpeää ja siten myös salailua, jonka vuoksi apua ei uskalleta hakea ja pyytää.

Kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa tai rajoittamista, joka liittyy perheen tai suvun piirissä tapahtuvaan kunniannormien puolustamiseen. Väkivalta voi olla luonteeltaan psyykkistä tai fyysistä, ja sen syyksi saattaa riittää pelkkä epäily väkivallantekijän arvion mukaan kunnianttomasta käyttäytymisestä.

Väkivaltainen ekstremismi eli väkivaltainen ääriajattelu tarkoittaa sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, se oikeutetaan tai siihen kannustetaan perustellen sitä aatemaailmalla.

Kiusaaminen

Kiusaamisesta on kysymys silloin, kun yksi ja sama lapsi tai nuori joutuu tahallisesti, toistuvasti ja systemaattisesti toisen tai toisten epäasiallisen toiminnan kohteeksi. Kiusaamiseksi voidaan käsittää myös yksittäinen tapahtuma, joka aiheuttaa uhrille laajamittaista psyykkistä huonoa oloa tai sosiaalista tai fyysistä haittaa.

Kiusaamiseen liittyy yleensä voimasuhteiden epätasapaino: kiusattu lapsi tai nuori on jollakin tavalla puolustuskyvytön tai heikommassa asemassa kiusaajaan tai kiusaajiin nähden. Kiusaaminen on yleensä ryhmäilmiö. Vaikka vain yksi ihminen toimisi pääkiusaajana, muut ympärillä olevat henkilöt ovat myös tärkeitä vaikuttajia kiusaamistilanteen syntymiseen. He toimivat usein kiusaajaa tukevissa rooleissa apureina, kannustajina tai hiljaisina hyväksyjinä. Kiusaaminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen. Kiusaamisen vaikutukset heijastuvat negatiivisesti kiusaajan ja kiusattujen lisäksi turvattomana ilmapiirinä myös muuhun ryhmään, jossa kiusaamista tapahtuu.

Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas.

Kiusaamisen ilmenemismuotoja

Kiusaaminen voi ilmetä eri tavoin ja se voidaan jaotella **fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, verbaaliseen ja netissä ilmenevään kiusaamiseen**.

Fyysisellä kiusaamisella tarkoitetaan yleensä lyömistä, tönimistä ja potkimista, jolloin kiusaaja käyttää fyysistä voimaa kiusattuun. Kyseessä on pahoinpitely, joka on fyysistä väkivaltaa.

Verbaalisella kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että uhria loukataan sanallisesti, esimerkiksi pilkataan, uhkaillaan tai nimitellään.

Sosiaalisella kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kiusaamisen kohde jätetään ulkopuoliseksi tai hänen läsnä ollessaan hymistellään ja huokaillaan merkitsevästi.

Nettikiusaamisessa eri mediavälineiden, kuten netin ja kännykän kautta lähetetään epäasiallisia, uhkaavia tai seksuaalisia viestejä. Uhria esimerkiksi nimitellään, uhkaillaan, nöyryytetään, pilkataan, juoruillaan, kiristetään, häiritään tai jaetaan häntä loukkaavia videoita tai valokuvia, huijataan salasanoja tai esiinnyttään toisten nimellä. Nettikiusaamista on myös yksityisen tiedon jakaminen tai toisen huijaaminen oman yksityisen tiedon jakamiseen, syrjiminen, ryhmästä eristäminen ja poissulkeminen tai ryhmään lisääminen luvatta, kuvien manipuloiminen, kuvien ottaminen ja levittäminen ilman toisen lupaa. Netissä tapahtuva kiusaaminen ilmenee lähes aina myös muissa ympäristöissä, kuten koulussa.

Häirintä

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 14 §:n mukaan häirintää on käyttäytyminen, jolla loukataan henkilön ihmisarvoa siten, että luodaan halventava, nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirintä on yksi syrjinnän muodoista. Häirintä voi olla esimerkiksi seksuaalista häirintää tai sukupuoleen perustuvaa häirintää. Tasa-arvolain (609/1986) 7§ kieltää seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän.

Seksuaalinen häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat tasa-arvolain mukaan syrjintää ja sellaisenaan kiellettyä. Seksuaalisen kuvamateriaalin lähettäminen lapselle on seksuaalista häirintää ja se saattaa täyttää myös rikoksen tunnusmerkistön (rikoslaki 39/1889, 24.luku 8 § ja 9 §).

Seksuaalista häirintää ovat seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet sekä epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimieliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset. Seksuaalinen häirintä voi ilmetä myös fyysisenä kosketteluna ja lähentelynä, sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevin ehdotuksina tai vaatimuksina sekä seksuaalirikoksina, kuten raiskauksena, sen yrityksenä tai seksuaalisena ahdisteluna.

Seksuaalista häirintää voi tapahtua eri digitaalisen median kanavissa kuten esimerkiksi nettipeleissä, WhatsAppissa ja Snapchatissa. Epäasiallisia seksuaalisia sisältöjä ovat muun muassa halventavat ja vihjailevat puheet, seksuaaliset eleet ja ilmeet, seksuaalissävytteinen nimittely sekä pyyntöjä kosketteluun webkameran tai muun digitaalisen laitteen välityksellä. Se sisältää usein seksuaalissävytteisten sivustojen, kuvien, videoiden, kommenttien ja viestien jakamista ja on tyypillisesti luonteeltaan toistuvaa, mutta myös yksittäinen tai huumoriksi tarkoitettu tahaton teko tai toiminta voi täyttää seksuaalisen häirinnän tunnusmerkistön lain mukaan.

Tasa-arvolain mukaan tahaton teko voidaan tulkita häirinnäksi, jos sen vaikutukset ovat syrjiviä ja henkilö kokee teon tai toiminnan ei-toivottuna (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 7 §.) Seksuaaliseen häirintään digitaalisen median kautta voi liittyä myös kiusaamista.

Sukupuoleen perustuva häirintä on henkilön sukupuoleen liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Tällaista on esimerkiksi sukupuoleen liittyvä halventava nimittely. Sukupuoleen perustuva häirintä on tasa-arvolain mukaan syrjintää samoin kuin syrjintä sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella.

Seksuaalinen ahdistelu tarkoittaa tekoja, jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta kohdistuen yksityisiin kehon osiin, kuten pakaroihin, sukupuolielimiin, rintoihin tai reisiin. Sitä on sopimaton koskettelu kuten puristelu, sively, taputtelu tai kähmintä ja on rangaistavaa silloin, kun sitä voidaan pitää tahallisenä tekona. Esimerkiksi väkijoukossa vahingossa tapahtuva toisen takapuolen hipaisu ei ole rangaistavaa.

Jos seksuaalinen ahdistelu kohdistuu alle 16-vuotiaaseen tai alle 18-vuotiaaseen silloin, kun tekijä on auktoriteettiasemassa tai luottamussuhteessa alaikäiseen (esimerkiksi opettaja tai

nuorisotyöntekijä), teko voi täyttää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön. Seksuaalisesta ahdistelusta tulee tehdä rikosilmoitus mahdollisimman pian.

2. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisy

Koulun turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen on osa jokaisen koulussa oppilaiden kanssa työskentelevän arkityötä. Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen ja turvallisuuden edistäminen sisältyvät useisiin kohtiin opetussuunnitelmien perusteita. Kiusaamisen vastaisen työn kivijalan muodostavat koulun toimintakulttuuri, yhteisöllisyyden rakentaminen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisesta huolehtiminen. Kiusaamisen ehkäisemisessä on kyse laajasta kokonaisuudesta, jota voidaan tarkastella niin opetussuunnitelman, opetuksen, opiskeluhuollon kuin erilaisten kiusaamisen vastaisen ohjelmien näkökulmista.

Kiusaamisen ehkäisemistä ja siihen puuttumista ei voida täysin erottaa toisistaan. Kiusaamiseen puuttuminen on samanaikaisesti myöhempiä ongelmia ennaltaehkäisevää. Oppilailletiedottaminen koulun kiusaamisen vastaisista toimintatavoista on puolestaan ehkäisevää työtä, joka lisää luottamusta aikuisten kykyyn puuttua kiusaamistilanteisiin ja antaa oppilaille selkeän viestin siitä, että kiusaamista ei hyväksytä. Vaikka yhteisöllisten toimintatapojen kehittäminen on vaikuttavinta ennalta ehkäisevää työtä, joskus myös työskentely yksittäisen oppilaan kanssa ehkäisee ja vähentää ongelmia jatkossa.

Oppilaitoksen toimintakulttuurin kautta edistetään muun muassa opiskelijoiden sosiaalista vastuullisuutta. Tällä tarkoitetaan toimintatapaa, jossa otetaan huomioon oman toiminnan vaikutukset muihin ihmisiin ja yhteisöön. Väkipalta, kiusaaminen tai häirintä eivät kuulu hyvinvoivaan opiskeluyhteisöön. Niiden ehkäisyllä on suuri vaikutus opiskelijoiden hyvinvointiin.

Myös alueellamme käytössä olevat oppilas- ja opiskelijahuollon toimintatavat edistävät oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, terveyttä, hyvinvointia, ehkäisevät ongelmien syntymistä ja turvaavat oikea-aikaisen tuen sitä tarvitsevalle.

Tunne-, vuorovaikutus- ja turvataidot ovat tärkeä osa koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnin perustaa. Tunne- ja turvataitokasvatuksella vahvistetaan lasten ja nuorten itsetuntoa ja tunnetaitoja, vuorovaikutustaitoja, selviytymistaitoja sekä digiturvataitoja. Tunne- ja turvataitokasvatuksen avulla edistetään lapsen ja nuoren omia taitoja puolustaa itseään ja rajojaan väkivallan, kiusaamisen, häirinnän, houkuttelun ja ahdistelun tilanteissa niin lasten keskinäisissä suhteissa kuin myös aikuisten ja lasten välisissä suhteissa kaikissa ympäristöissä. Lapsia ohjataan kertomaan huolistaan turvalliselle aikuiselle, sillä vastuu lasten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista on kaikilla aikuisilla.

Hyvät vuorovaikutussuhteet aikuisiin ja kavereihin, yhteisöllisyys, me-henki, onnistumisen kokemukset oppimisesta, tunne omasta arvokkuudesta, vaikutusmahdollisuudet, mutkaton

avunsaanti ongelmatilanteissa ja viihtyisä oppimisympäristö tukevat opiskelijan hyvinvointia ja mielenterveyttä kaikilla koulutusasteilla.

Seuraavilla toimilla ja periaatteilla ennaltaehkäistään väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää:

- Yksiköissämme on selkeät järjestyssäännöt ja kaikki tietävät, mikä on sallittua ja mikä ei.
- Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen toiminta koskee kaikkia yksikön toimijoita - sekä lapsia että yksikön aikuisia.
- Yksiköissämme kunnioitetaan toisen koskemattomuutta ja omia rajoja.
- Yksikkömme tekevät eri tavoin näkyväksi väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisen työn ja siihen liittyvät yhteiset pelisäännöt.
- Kertomisen kynnyks on matala: Kaikki oppilaat ja yksiköiden aikuiset tietävät, kenelle asiasta kerrotaan ja mitä siitä seuraa. Toimintatavat ovat kaikilla tiedossa.
- Osallisuutta tukevaa toimintaa järjestetään ja oppilaiden näkemyksiä kerätään esimerkiksi oppilaskunnilta, nuorisofoorumilta ja huoltajilta.
- Tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja vahvistetaan osana yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintaan. Toiminnassa hyödynnetään koulu yhteisötyöntekijöitä.

3. Väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumisen toimintamalli sekä yhteistyö tarvittavien viranomaisten ja huoltajien kanssa

Yhteiset arvot ja pelisäännöt ovat lähtökohta ja edellytys väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaiselle työlle. Kaikkien oppilaiden ja kouluilla työskentelevien aikuisten tulee olla tietoisia omien koulujensa vuosisuunnitelmaan kirjatusta linjauksista ja toimintatavoista. Jokainen väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätapaus on erillistapaus; syyt, toiminta ja seuraukset vaihtelevat, joten yhteiset linjaukset tapauskohtaisesti sovellettuna auttavat kulloisenkin tapauksen käsittelyssä.

Opetushenkilöstön rinnalla koulujen oppilas- ja opiskelijahuoltohenkilöstö tekee suunnitelmallista työtä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi sekä osallistuu tarpeen mukaan väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteiden selvittämiseen.

Yksikössämme tiedotetaan huoltajia tavoista toimia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisesti. Huoltajat otetaan mukaan koulujen arkeen sekä väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteiden selvittelyyn matalalla kynnyksellä. Yhteistyö kotien kanssa on aina merkityksellistä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisessa työssä.

Lastensuojeluilmoitus on varhaisen puuttumisen keino ja kynnyks sen tekemiseen tulee olla matala. Kaikissa kiusaamismuodoissa voi toteutua myös rikoksen tunnusmerkistö. Epäselvissä tilanteissa konsultoidaan aina poliisia ja rikoksen tunnusmerkistöt täyttävästä tapauksista tehdään rikosilmoitus.

Seuraavat periaatteet ohjaavat koulujemme väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumisen toimintatapoja:

- Yksiköissämme on yhteisesti sovitut ja kaikkien tiedossa olevat toimenpiteet väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaamiseksi. Toimitaan niiden mukaisesti.
- Lasten vihjeet ja kertomukset kiusaamisesta, väkivallasta ja häirinnästä otetaan aina vakavasti.
- Huomioidaan myös tilanteet, missä lapsi toimii oikein ja annetaan myönteistä palautetta edistymisestä; huomataan myös myönteinen.
- Puuttumisen tavoitteena on saada väkivallalta, kiusaamiselta tai häirintä loppumaan sekä saada lapsi ymmärtämään toimintansa sekä tilanteen seuraukset. Tavoitteena on myös saada lapsi kehittymään vuorovaikutustaidoissaan
- Varmistetaan, ettei uhri jää yksin ja hän on turvassa koulupäivän aikana. Uhrille nimetään tarvittaessa turvallinen aikuinen, johon voi olla matalalla kynnyksellä yhteydessä
- Jos epäillään, että oppilaan koulumatka ei ole turvallinen väkivallan, kiusaamisen tai häirinnän johdosta, asiasta ilmoitetaan osapuolten huoltajille.
- Eri osapuolille; uhrille, tekijälle, perheille tai henkilökuntaan kuuluvalla tarjotaan mahdollisuutta psykososiaaliseen tukeen yhteistyössä oppilaitoksen oppilas- ja opiskelija-huoltopalveluiden, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työterveyden kanssa
- Varmistetaan, että asioihin palataan. Asioita ei jätetä kesken. Sovitaan tarkistuspalaveri.
- Kiusaamis- ja häirintätapausten selvittäminen on tärkeä kirjata. Kirjaaminen tapahtuu oppilas- ja opiskelijatietojärjestelmään (Wilma) muistiot-välilehdelle.

Vaihtoehtoisia materiaaleja ja toimintamalleja, joita koulut voivat hyödyntää yksikkökohtaisia suunnitelmia laatiessaan:

- [Kiusaamisen vastainen työ | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)
- [Kiusaamisen vastaisten menetelmien verkkosivut \(KARVI\)](#)
- [Gutsy Go \(Gutsy Go ry\)](#)
- [KiVa-Koulu \(Turun yliopisto / INVEST psykologia\)](#)
- [K-0 \(Aseman Lapset ry\)](#)
- [Tukioppilastoiminta \(Mannerheimin Lastensuojeluliitto\)](#)
- [Verso-sovittelu \(Suomen Sovittelufoorumi ry\)](#)
- [Vänelevsverksamheten \(Folkhälsan\)](#)

Neuvoja lapsille ja nuorille siihen, milloin rikoksen määritelmä täyttyy ja kuinka toimia, jos on kohdannut rikoksen (Sisäministeriö ja Poliisi)

- [Nuoret ja rikollisuus-sivusto](#)

Osaamiskeskus Nuoska kehittää alueellisesti ja valtakunnallisesti sovellettavia nuorisotyön toimintamalleja kouluihin ja oppilaitoksiin.

- [Osaamiskeskus Nuoska](#)

KAMU-tunnit ovat neljän oppitunnin kokonaisuus, jonka aikana nuori saa välineitä omasta jaksamisesta ja mielenterveydestä huolehtimiseen, kaverin tukemiseen, huolen puheeksi ottamiseen kaverin kanssa sekä siihen, milloin kaverin tilanne on vietävä aikuisen tai ammattilaisen tietoon.

- [KAMU Kaveri mielessä, Miten tuen kaveriani? -tunnit](#)

Kasvatuskumppanuus koulussa - Opettajan ja nuorisotyöntekijän työparina toimimisen malli yläkouluissa

- [KASKU](#)

Kanuuna - NUORISOTYÖ KOULUSSA -KOONTI. Nuorisotyö koulussa -koonti tarjoaa hyödyllisiä ohjeita, vinkkejä ja esimerkkejä nuorisotyötä koulussa aloitteleville ja sitä jo tekeville.

- [Nuorisotyö koulussa](#)

Ryhmäilmiö-koulutus ja -käsikirja ovat suunnattu kaikille nuorten ryhmiä ohjaaville, erityisesti opettajille. Käsikirjasta ja koulutuksesta hyötyvät myös muut oppilaitoksen työntekijät ja esimerkiksi nuorisotyöntekijät.

- [Ryhmäilmiö -ryhmän ohjaajan käsikirja](#)
- [Pisarapuuttuminen](#) Pisarapuuttuminen on malli pienten lasten välisen kiusaamisen ja kaiken häirinnän ehkäisyyn. Malli on kehitetty yhdessä akatemiatutkija Tuija Huukin kanssa.

4. Väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään liittyvien toimintamallien seuranta ja arviointi

Yksikössämme on selkeä toimintamalli haastaviin väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätilanteisiin ja niissä tehdään ennaltaehkäisevää ja tilanteisiin puuttuvaa monialaista yhteistyötä eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Yksikössämme tunnistetaan yhteistyökumppanuudet väkivalta-, kiusaamis- ja häirintätapausten käsittelyssä, kuten hyvinvointialueen järjestämä oppilashuoltopalvelu sekä Pohjanmaan poliisilaitoksen Ankkuri-poliisi –toiminta.

Opetuksen järjestäjän säännöllisestä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisen työn suunnittelusta, seurannasta ja arvioinnista vastaa yhteisöllisen opiskeluhuollon ryhmä. Ryhmä tekee vuosittaisen yhteenvedon väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisista toimista yksiköiltä saatujen tietojen perusteella.

Koulukohtainen vastuutaho on yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä. Se seuraa ja arvioi vuosittain koulunsa väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisia toimia sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista, osaamistarpeita sekä kehittämiskohteita.

Joka toinen vuosi toteutettava Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskysely tuottaa arvokasta tietoa väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään liittyvästä tilanteesta, ilmiöiden esiintyvyydestä ja vakavuudesta. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän seurantaan ja arviointiin liittyvinä tietoina voidaan hyödyntää myös muuta kansallista ja paikallista vertailutietoa, kuten esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen TEA-viisarin vertailutietoa, WHO:n koululaistutkimusta, laajojen terveystarkastusten yhteenvetoja sekä koulujen toteuttamia omia hyvinvointiin ja kiusaamiseen liittyviä kyselyjä.

5. Suunnitelman päivitys, perehdytys ja tiedotus

Opetuksen järjestäjän tulee tunnistaa, että avoimuus, täydennyskoulutus sekä oppilaitosyhteisön tiedon lisääminen väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä ovat tehokasta ennaltaehkäisyä.

Henkilökunnalle järjestetään täydennyskoulutusta ja henkilökunnan osaamista ennaltaehkäistä, tunnistaa ja puuttua väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään päivitetään joka lukuvuoden alussa. Uusi työntekijä perehdytetään yksikön väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaiseen toimintamalliin. Yksiköissämme varmistetaan, että lapset ja huoltajat tuntevat toimintamallit ja heitä on osallistettu niiden laadinnassa.

Oppilaita, huoltajia sekä henkilökuntaa tiedotetaan lukuvuosittain väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ennaltaehkäisystä sekä niihin puuttumisesta. Koulukohtaiset toimintamallit käydään läpi henkilökunnan ja oppilaiden kanssa lukuvuoden alussa.

Turvallisen opiskeluympäristön toteutuminen on koulujen aikuisten vastuulla.

Ohjaavat asiakirjat ja lähteet

Ohjaava lainsäädäntö:

- Suomen perustuslaki (731/1999)
- Varhaiskasvatuslaki (540/2018)
- Perusopetuslaki (628/1998)
- Lukiolaki (629/1998)
- Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
  - Laki oppilas- ja opiskelijalain muuttamisesta 377/2022
- Rikoslaki (19.12.1889/39)
- Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2010)
- Terveystieteidenhuoltoasetus (338/2011)

Ohjaavia asiakirjoja:

Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18-19/1990)

- Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus (Sops 59-60/1991)
- Aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet (2011)
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

- Ammatillisen koulutuksen perusteet (2017)
- Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa, Oppaat ja käsikirjat 2020:3a (OPH)
- Tasa-arvotyö on taitolaji, Oppaat ja käsikirjat 2015:5 (OPH)
- Opas seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa, Oppaat ja käsikirjat 2020:4a (OPH)
- Järjestyssääntöjen laatiminen, Ohje 1/012/2016 (OPH)
- Tietokoneen, kännykän ja muiden mobiililaitteiden käyttöön liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista koulussa, Oppaat ja käsikirjat 2017:5a (OPH)
  - Granskog, P., Haanpää, S., Lahtinen, M., Laitinen, K. & Turunen-Zwinger, S. 2018. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2018:4a.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/190023_opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf
  - Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Seksuaaliväkivalta.
<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta> Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Sukupuolten tasa-arvo - Tasa-arvosanasto. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto> Väestöliitto. 2019. Seksuaalinen ahdistelu. <https://vaestoliitonterapiapalvelut.fi/2019/07/22/seksuaalinen-ahdistelu>

Asiakirja pohjaa pitkälti Alajärven kaupungin vastaavaan suunnitelmaan, joka on hyväksytty Alajärven sivistyslautakunnassa 13.9.2023. Alajärven suunnitelman laadinnassa on käytetty apuna Oulun kaupungin ja Opetushallituksen julkaisua, Ohjelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Julkinen versio 2021.